

**Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясининг
ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ЭТИКАСИ СОҲАСИДАГИ СИЁСАТИ**

I боб. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясининг Илмий-тадқиқот этикаси соҳасидаги сиёсати (кейинги ўринларда - Сиёсат) Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси (кейинги ўринларда – Академия)да илмий фаолиятни ташкил этиш, илмий-тадқиқот соҳасидаги этика қоидалари, тадқиқотчиларни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлашнинг асосий йўналишлари, принциплари ҳамда амалга ошириш механизмларини белгилайди.

Академия илмий фаолиятни институционал ривожланишнинг муҳим таркибий қисми, илмий салоҳиятни мустаҳкамлаш, тадқиқотлар сифати ва амалий аҳамиятини ошириш, шунингдек, илмий натижаларни таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига жорий этиш ҳамда илмий-педагог кадрлар тайёрлашни тизимли қўллаб-қувватлаш механизми деб эътироф этади.

2. Ушбу Сиёсат Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг “Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида”, “Таълим тўғрисида”ги қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сон, 2020 йил 29 октябрдаги ПФ-6097-сон, 2022 йил 28 ноябрдаги ПФ-257-сон, 2026 йил 16 февралдаги ПФ-21-сон, 2026 йил 10 апрелдаги ПФ-58-сон Фармонлари, Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 6 апрелдаги 143-сон қарори, Академия Устави ва бошқа қонунчилик ҳужжатларига асосланади.

3. Сиёсат Академияда илмий-тадқиқот олиб бораётган шахслар ҳамда таълим олувчиларга нисбатан татбиқ этилади. Чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар, хорижий, халқаро ва миллий эксперт ва ҳамкорларга Сиёсат шартномавий мажбуриятлар доирасида қўлланилади.

4. Илмий фаолият фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотлар, илмий-экспертлик ва таҳлилий ишлар, илмий нашрлар, лойиҳа ва грантлар, илмий раҳбарлик, кадрлар тайёрлаш, натижаларни таълим ва амалиётга жорий этиш ҳамда илмий-услубий, шунингдек рақамли маҳсулотларни қамраб олади.

5. Тадқиқотчи қонунчилик, тадқиқот этикаси, Академия ваколоти ва хавфсизлик талаблари доирасида илмий муаммо ва методларни мустақил танлайди. Академиянинг устувор йўналишлари илмий хулосаларни асоссиз чеклаш учун асос бўлмайди.

6. Қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришга оид қарорлар олдиндан белгиланган мезонлар, манфаатлар тўқнашувини бартараф этиш, асослантирилган хулоса ва шикоят қилиш имконияти асосида қабул қилинади.

7. Тадқиқот этикаси, академик ҳалоллик, шахсга доир ва хизмат маълумотларини ҳимоя қилиш, интеллектуал мулк, сунъий интеллектдан фойдаланиш ва инклюзивлик масалалари қонунчилик ҳамда Академиянинг махсус ички ҳужжатлари билан тартибга солинади.

8. Шахсга доир, хизматга оид ва бошқа маълумотлардан фойдаланиш хавфсизлик қоидаларига асосланади.

9. Мазкур Сиёсатда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

амалий тадқиқотлар – амалий мақсадларга эришиш ва аниқ вазифаларни ҳал этиш учун асосан янги билимлар ва фундаментал тадқиқотлар натижаларини қўллашга йўналтирилган фаолият;

диссертация – муаллиф томонидан шахсан олиб борилган, тадқиқот моҳияти тегишли талабларга жавоб берган, тугалланган ва мазмунан яхлит илмий иш сифатида илмий янгилиги ва амалий натижалари тизимли равишда асослаб берилган қўлёзма ҳуқуқига эга бўлган илмий асар;

илмий фаолият – объектлар, ҳодиса (жараёнлар)нинг хусусиятлари, ўзига хосликлари ва қонуниятларини аниқлаш мақсадида борлиқни ўрганиш ва олинган билимларни амалиётда қўллашга йўналтирилган фаолият;

илмий-академик фаолият – тадқиқот, нашр, лойиҳа, илмий раҳбарлик, экспертлик, ҳамкорлик, натижаларни жорий этиш ва касбий илмий ривожланиш мажмуи;

илмий натижа – текширилиши мумкин бўлган якуний маҳсулот, жумладан мақола, монография, диссертация, ҳисобот, таҳлилий маълумотнома, илмий асосланган таклиф, норматив ҳужжат лойиҳаси, маълумотлар тўплами, дастурий ёки рақамли маҳсулот, патент, қўлланма, грант натижаси ёки жорий этиш далили;

илмий фаолиятни қўллаб-қувватлаш – тадқиқот учун зарур ташкилий, услубий, ахборот, техник, молиявий, кадрлар ва вақт ресурсларини тақдим этиш;

илмий фаолиятни рағбатлантириш – илмий натижанинг сифати, ҳалоллиги, амалий ва таълимий самараси ҳамда шахсий ёки жамоавий ҳиссага асосланган моддий ва номоддий чоралар;

индивидуал илмий-академик режа – ўқув йили учун кутилаётган натижалар, сифат мезонлари, муддатлар, ресурслар, хатарлар ва жорий этиш шакллари белгиладиган ҳужжат;

изланувчи – фалсафа доктори (PhD) ёки фан доктори (DSc) илмий даражасини олиш учун докторлик диссертациясини тайёрлаётган шахс;

илмий раҳбар – илмий изланишлар олиб бораётган изланувчига илмий ва ўқув-методик ёрдам кўрсатиш мақсадида белгиланган тартибда тайинланган, фаол тарзда илмий ва илмий-педагогик фаолият олиб борувчи фан доктори, шунингдек илмий унвонга эга бўлган фан номзоди ёки фалсафа доктори (PhD);

илмий консультант – фан доктори (DSc) илмий даражасини олиш учун илмий изланишлар олиб бораётган изланувчига илмий ва ўқув-методик ёрдам кўрсатиш мақсадида белгиланган тартибда тайинланган, фаол тарзда илмий ва илмий-педагогик фаолият олиб борувчи фан доктори;

илмий-академик профиль – иштирокчининг малакаси, тадқиқот йўналишлари, натижалари, касбий тажрибаси ва илмий идентификаторлари тўғрисидаги долзарб маълумотлар тўплами;

тадқиқот этикаси — тадқиқотнинг барча босқичларида инсон қадр-қиммати, ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳурмат қилиш, зарар етказмаслик, адолат, махфийлик ва масъулият талабларига риоя этиш;

талабгор – диссертацияси ҳимоя учун Илмий кенгашга қабул қилинган ва аттестация иши кўрилиш жараёнида бўлган шахс;

фундаментал тадқиқотлар – табиат, жамият ва инсоннинг тузилиши, шаклланиши ва ривожланишига оид асосий қонуниятлар ҳақида янги билимлар олиш, улар ўртасидаги ўзаро алоқадорлик, шунингдек муайян фаолият натижасида яратилган объектларни ўрганишга йўналтирилган назарий ва (ёки) тажрибага йўналтирилган фаолият;

фан соати – тадқиқот методологияси, оралиқ ва якуний натижалар, илмий янгилик ва амалий аҳамиятни муҳофаза қилишга мўлжалланган мунтазам илмий-амалий майдон;

экспертиза – ҳужжатларнинг моҳияти ва амалга оширилган аттестация тадбирларининг тегишли қонунчилик ҳужжатлари талабларига мувофиқлигини илмий ва меъёрий-техник жиҳатдан баҳолаш;

II боб. СИЁСАТНИНГ АСОСИЙ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

10. Сиёсатнинг асосий мақсади – Академияда илмий фаолиятни тизимли ташкил этиш, тадқиқотчилар учун зарур шарт-шароитлар яратиш ва уларни илмий ишларининг сифати ҳамда натижаларига кўра рағбатлантириш орқали илмий салоҳиятни мустаҳкамлаш, тадқиқотлар самарадорлигини ошириш ҳамда илмий натижаларни таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига жорий этишдан иборат.

Мазкур мақсадга эришиш даражаси тасдиқланган илмий режаларнинг бажарилиши, илмий лойиҳалар ва грантлар натижалари, тақриздан ўтган илмий нашрлар сифати, илмий даражали кадрлар тайёрлаш, тадқиқот натижаларининг таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига жорий этилиши, шунингдек, тадқиқотчиларнинг қўллаб-қувватлаш чораларидан фойдаланиши каби асосий самарадорлик кўрсаткичлари орқали баҳоланади.

Баҳолашда кўрсаткичларнинг сони билан бирга илмий натижаларнинг ишончилиги, амалий аҳамияти, илмий асосланганлиги, оригиналлик, академик ҳалоллик ва ҳар бир иштирокчининг ҳақиқий ҳиссаси инобатга олинади.

11. Мазкур Сиёсатнинг асосий вазифалари Академиянинг устувор илмий йўналишларини белгилаш, тадқиқотларни режалаштириш ва мувофиқлаштириш, профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, докторантлар ҳамда бошқа тадқиқотчилар учун зарур ташкилий,

услубий, ахборот, техник ва молиявий шарт-шароитлар яратиш, илмий лойиҳалар ва грантларда иштирок этишга кўмаклашиш, тадқиқот этикаси ва академик ҳалолликка риоя этилишини таъминлаш, илмий натижаларни таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига жорий этиш, тадқиқотчиларнинг илмий фаолиятдаги ҳиссасини холис баҳолаш ва рағбатлантириш, ёш илмий кадрларни тайёрлаш ҳамда илмий фаолият самарадорлигини мунтазам баҳолаб боришдан иборат.

III боб. АСОСИЙ ПРИНЦИПЛАР

12. Сиёсат қуйидаги принципларга асосланади:

12.1. Қонунийлик

Академияда илмий фаолият Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги, тадқиқот этикаси ва Академиянинг ички ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилади.

Тадқиқотни режалаштириш, молиялаштириш, ўтказиш, натижаларини эълон қилиш ва амалиётга жорий этишда иштирокчиларнинг ҳуқуқлари, муаллифлик ҳуқуқи, шахсга доир ҳамда қонун билан қўриқланадиган бошқа маълумотларни ҳимоя қилиш талабларига риоя этилади.

12.2. Масъулият

Илмий раҳбарлар, тадқиқотчилар ва масъул таркибий тармоқлар ўз ваколатлари доирасида қабул қилган қарорлари, тақдим этган маълумотлари ҳамда уларга ажратилган ресурслардан мақсадли фойдаланилиши учун жавобгар бўлади.

12.3. Академик эркинлик

Тадқиқотчи қонунчилик, тасдиқланган илмий йўналишлар ва тадқиқот этикаси талаблари доирасида илмий муаммони, тадқиқот усуллари ҳамда ўз хулосаларини мустақил шакллантириш ҳуқуқига эга.

Илмий натижалар муайян маъмурий ёки шахсий манфаатга мослаштирилмайди. Асосланган илмий фикр, шу жумладан амалдаги ёндашувдан фарқ қилувчи хулоса, фақат ўз мазмуни учун тадқиқотчини қўллаб-қувватлашдан маҳрум этишга асос бўлмайди.

Академик эркинлик тадқиқот натижаларининг ишончилиги, манбалардан ҳалол фойдаланиш ва бошқа шахсларнинг ҳуқуқларини ҳурмат қилиш мажбурияти билан бирга амалга оширилади.

12.4. Илмий натижаларнинг ишончилиги

Илмий фаолиятда маълумотларни тўплаш, таҳлил қилиш, сақлаш ва тақдим этиш белгиланган тартиб асосида амалга оширилади. Манбалар ва ҳаммуаллифларнинг ҳиссаси аниқ кўрсатилиши лозим.

Плагиат, маълумот ёки натижаларни тўқиб чиқариш, уларни атайлаб ўзгартириш, асоссиз ҳаммуаллифлик ва бир илмий ишланмани турли шаклларда такроран нашр этишга йўл қўйилмайди. Сунъий интеллект воситаларидан фойдаланиш Академиянинг тегишли қоидаларига

мувофиқ ошкор этилади, илмий натижанинг мазмуни ва ишончилиги учун инсон масъул ҳисобланади.

12.5. Тенг имконият ва шаффофлик

Илмий лойиҳалар, грантлар, малака ошириш, нашр харажатларини қоплаш ва бошқа қўллаб-қувватлаш чораларидан фойдаланиш шартлари олдиндан белгиланади ҳамда иштирокчиларга етказилади.

Лойиҳаларни маъқуллаш ёки уларни рад этиш ҳақидаги қарорларда унинг сабаблари кўрсатилади, иштирокчи белгиланган тартибда тушунтириш олиш ва қарор устидан шикоят қилиш имкониятига эга бўлади.

Қўллаб-қувватлашда тадқиқотнинг сифати ва долзарблиги билан бирга иштирокчининг фаолият соҳаси, касбий ривожланиш босқичи ҳамда унга юкланган вазифалар инobatга олинади. Шахсий алоқалар ёки манфаатлар тўқнашуви баҳолаш натижасига таъсир қилишига йўл қўйилмайди.

12.6. Илмий экспертизанинг холислиги

Илмий лойиҳа ва натижалар уларнинг долзарблиги, методологияси, ишончилиги, илмий янгилиги ҳамда таълим жараёни ёки ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиёти учун аҳамияти асосида баҳоланади.

Эксперт ўзининг манфаатлар тўқнашуви ҳақида олдиндан хабар беради ва бундай ҳолат мавжуд бўлса, унинг тегишли баҳолашда иштирок этишига йўл қўйилмайди. Баҳолаш хулосаси асослантирилади ва белгиланган тартибда расмийлаштирилади.

12.7. Манфаатдорлик ва рағбатлантириш

Моддий ва номоддий рағбатлантириш тадқиқотчининг шахсий ёки жамоавий ҳиссаси, бажарилган иш сифати, илмий натижанинг ишончилиги ва амалий аҳамиятига мувофиқ амалга оширилади.

Рағбатлантириш мезонлари, молиялаштириш манбалари ва қарор қабул қилиш тартиби олдиндан белгиланади. Бир натижа учун бир нечта рағбат чораси қўлланилганда, бу ҳолат ҳисобга олинади ва маблағлардан такроран ёки асоссиз фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Молиявий қўллаб-қувватлаш ва тўловлар фақат тасдиқланган ҳуқуқий ва молиявий асос мавжуд бўлганда амалга оширилади.

12.8. Ресурслардан мақсадли ва самарали фойдаланиш

Илмий фаолият учун ажратиладиган вақт, маблағ, ахборот ресурслари, асбоб-ускуналар ва бошқа имкониятлар тасдиқланган вазифалар ҳамда кутилаётган натижаларга мувофиқ тақсимланади

Қўллаб-қувватлаш чораси белгиланишидан олдин унинг зарурлиги, тахминий харажати, бажариш муддати ва натижани баҳолаш усули аниқланади. Ижро давомида ресурслардан фойдаланиш ва эришилган натижалар мониторинг қилинади, зарурат бўлса, лойиҳани амалга ошириш шартлари белгиланган тартибда қайта кўриб чиқилади.

Академия истиқболли тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш билан бирга, мавжуд илмий инфратузилмадан биргаликда фойдаланиш ва илмий натижаларни таълим ҳамда амалиётга жорий этишга кўмаклашади.

IV боб. БОШҚАРУВ, ВАКОЛАТЛАР ВА ЖАВОБГАРЛИК

13. Академиянинг коллегиял органи (Академия кенгаши) Сиёсат, йиллик илмий устувор йўналишларни белгилайди, Академия бошлиғининг соҳавий ўринбосари илмий фаолиятнинг асосий қарорларни тасдиқлайди, зарур ташкилий ва ресурс шароитларини таъминлайди ҳамда йиллик ҳисоботни кўриб чиқади.

Академия Кенгаши илмий фаолиятнинг стратегик масалалари, режа ва ҳисоботлар, нашрлар, илмий инфратузилма ва тизимли камчиликларни бартараф этиш чораларини кўриб чиқади.

14. Илмий-инновацион тадқиқотларни мувофиқлаштириш ва илмий кадрларни тайёрлаш маркази (кейинги ўринларда – Илмий марказ) Сиёсатни амалга оширишни мувофиқлаштиради, реестрларни юритади, маслаҳат, танлов, тадбир, мониторинг ва йиғма ҳисоботни ташкил этади.

Академиянинг институт ва илмий-тадқиқот марказлари тегишли тармоқлар билан бирга амалий тадқиқотлар, услубий қўллаб-қувватлайди ва натижаларни жорий этишни таъминлайди.

15. Кафедралар, факультетлар, институт ва марказлар раҳбарлари долзарб илмий мавзулар рўйхатини шакллантиради, индивидуал режаларни келишади, муҳокамаларни ташкил этади ва натижаларнинг таълим ҳамда амалиёт билан боғлиқлигини таъминлайди.

16. Илмий фаолият иштирокчиси тақдим этилган маълумотларнинг ишончлилиги, қонунчилик, тадқиқот этикаси, муаллифлик ҳуқуқи, хавфсизлик ва молиялаштириш шартларига риоя этилиши учун жавобгар ҳисобланади.

V боб. РЕЖАЛАШТИРИШ ВА ИЛМИЙ-АКАДЕМИК ПРОФИЛЬ

17. Академиянинг илмий фаолиятдаги устувор йўналишлари илм-фан соҳасидаги давлат сиёсати, Академия ваколатлари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари эҳтиёжлари, долзарб ҳуқуқни қўллаш муаммолари, таълим дастурлари ва ҳамкорлик имкониятларидан келиб чиқиб белгиланади.

Устувор йўналишларни шакллантиришда Академия таркибий бўлинмалари, амалиётчи мутахассислар ва тадқиқотчиларнинг таклифлари ўрганилади.

18. Илмий марказ истиқболли мавзулар базасини шакллантиради ва камида йилига бир марта янгилайди. Базага мавзунинг қисқача тавсифи, кутилаётган илмий ва амалий натижалар, эҳтимолий ҳамкорлар ҳамда тадқиқот учун зарур маълумотлар киритилади.

Мавзулар долзарблиги, илмий янгилиги, ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиёти ёки таълим учун аҳамияти, маълумотлардан қонуний

фойдаланиш имконияти, тадқиқот хатарлари, талаб этиладиган ресурслар ва натижаларни жорий этиш имконияти бўйича баҳоланади. Тадқиқотчи асосланган таклиф билан базада назарда тутилмаган мавзунини ҳам киритиш ҳуқуқига эга.

19. Академиянинг профессор-ўқитувчилари, институт ва марказлари, шунингдек илмий-тадқиқот фаолияти билан шуғулланаётган барча ходимлар учун илмий-академик профиль юритилади. Илмий-академик профиль тадқиқотчининг илмий йўналишлари ва даражаси, унвони, раҳбарлигида тайёрланган илмий ишлар, нашрлари, лойиҳалардаги иштироки, илмий раҳбарлик фаолияти, касбий ривожланиши ҳамда натижаларнинг таълим ва амалиётга жорий этилиши ҳақидаги долзарб маълумотларни қамраб олади.

Нашрлар ва бошқа натижалар DOI, ORCID, нашриёт ёки журналнинг расмий саҳифаси, репозиторий, шартнома, ҳисобот, патент ёхуд бошқа ишончли бирламчи манба асосида текширилади. ORCID ёки DOI мавжуд бўлмаслиги натижани автоматик равишда ҳисобга олмаслик учун асос бўлмайди. Бундай ҳолда унинг ҳақиқийлиги бошқа ишончли манба асосида тасдиқланади.

Шахсга доир ва қонун билан қўриқланадиган маълумотлардан фойдаланиш тегишли ҳуқуқий талабларга мувофиқ чекланади.

20. Индивидуал шахсий режа Академияда белгиланган ягона шакл бўйича, тадқиқотчининг вазифалари ва мавжуд имкониятларини ҳисобга олган ҳолда тузилади. Унда тадқиқот мавзуси, бажариладиган ишлар, кутилаётган натижалар, сифат мезонлари, муддатлар, зарур ресурслар, эҳтимолий хатарлар ҳамда натижалардан фойдаланиш шакли кўрсатилади.

Режа тадқиқотчи ва тегишли таркибий бўлинма раҳбари томонидан муҳокама қилиниб, белгиланган тартибда тасдиқланади.

21. Илмий фаолиятни режалаштиришда таълим ва хизмат вазифалари учун зарур вақт, тадқиқотнинг мураккаблиги, маълумотларга кириш имконияти ҳамда жамоавий лойиҳаларда ҳар бир иштирокчининг вазифаси ҳисобга олинади.

22. Тадқиқот бошланишидан олдин уни ўтказиш учун зарур рухсатлар, этик экспертиза, маълумотлардан фойдаланиш асослари, махфийлик чоралари ва манфаатлар тўқнашуви билан боғлиқ ҳолатлар аниқланади. Бундай талаблар мавжуд бўлган тадқиқот тегишли тартиб-таомиллар бажарилгандан кейин амалга оширилади.

Илмий марказ тадқиқотчиларга мазкур талабларни аниқлаш ва зарур ҳужжатларни тайёрлашда услубий кўмак кўрсатади.

23. Индивидуал режанинг бажарилиши йил давомида тадқиқотчи ва у бириктирилган таркибий бўлинма раҳбари томонидан муҳокама қилиб борилади. Мониторинг мақсади натижаларни қайд этиш билан бирга, тадқиқотга тўсқинлик қилаётган ҳолатларни ва зарур қўллаб-қувватлаш чораларини ўз вақтида аниқлашдан иборат.

Тадқиқот мавзуси, муддатлари ёки кутилаётган натижалар объектив сабабларга кўра ўзгарса, режага асослантирилган тартибда ўзгартириш киритилиши мумкин.

24. Йил якунида илмий фаолият натижалари тасдиқловчи ҳужжатлар асосида баҳоланади. Бунда натижанинг илмий сифати ва ишончлилиги, тадқиқотчининг илмий фаолиятдаги ҳиссаси, академик ҳалолликка риоя этилиши, таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиёти учун аҳамияти ҳисобга олинади.

Нашрлар, конференциялар ёки аризалар сони якка ҳолда тадқиқотчини рағбатлантириш ёхуд қўллаб-қувватлашни рад этиш учун ягона мезон бўлмайди. Баҳолаш ҳулосаси кейинги йил режасини тузиш, касбий ривожланиш эҳтиёжларини аниқлаш ва белгиланган тартибда рағбатлантириш чораларини кўриб чиқишда қўлланилади.

25. Илмий марказ илмий-академик профиллар, индивидуал режалар ва тасдиқланган натижалар бўйича умумлаштирилган таҳлилий маълумот тайёрлайди. Таҳлил асосида истиқболли мавзулар базаси, услубий ёрдам, ресурсларга эҳтиёж ва қўллаб-қувватлаш чоралари қайта кўриб чиқилади.

Умумлаштирилган маълумотлардан фойдаланишда шахсга доир ва қонун билан кўриқланадиган маълумотларни ҳимоя қилиш талабларига риоя этилади.

VI боб. ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ ШАКЛЛАРИ ВА МЕХАНИЗМЛАРИ

26. Академия тадқиқот мавзусини шакллантириш, қиёсий-ҳуқуқий ва эмпирик таҳлил, статистика, манбалар билан ишлаш, диссертация, мақола, монография, таҳлилий маълумотнома ва грант аризаларини тайёрлаш бўйича услубий ёрдам кўрсатади.

Тадқиқотчиларга кутубхона фондлари, миллий ва хорижий илмий базалар, ҳуқуқий ва таҳлилий ресурслар, дастурий таъминот ҳамда ускуналардан белгиланган тартибда фойдаланиш имконияти берилади.

Чекланган маълумотлар билан ишлайдиган тадқиқотларда қонуний рухсат, шахсизлантириш, ҳимояланган муҳит ва фойдаланишни ҳужжатлаштириш таъминланади.

27. Заруратга кўра этик ва ҳуқуқий маслаҳат, интеллектуал мулкни текшириш, тил таҳрири, таржима, библиографик ва техник тайёргарлик ташкил этилади.

Дастурлар, маълумотлар, нашр, таржима, конференция, хизмат сафари, экспертиза ва бошқа асосланган илмий харажатлар қопланиши, шунингдек кичик бошланғич грантлар ажратилиши мумкин.

Қўллаб-қувватлаш чоралари, мезонлари ва муддатлари очиқ эълон қилинади.

VII боб. МОЛИЯЛАШТИРИШ, ГРАНТЛАР ВА ҲИСОБОТ

28. Академияда илмий фаолият қонунчилиikka мувофиқ ажратилган бюджет маблағлари, Академиянинг бюджетдан ташқари маблағлари,

миллий ва халқаро грантлар, илмий-тадқиқот ишларини бажариш бўйича шартномалар, мақсадли жамғармалар маблағлари ҳамда қонунчиликда тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан молиялаштирилади.

Молиялаштириш манбаидан қатъи назар, маблағлар уларни ажратиш мақсади, тасдиқланган смета, шартнома шартлари ва қонунчилик талабларига мувофиқ сарфланади.

29. Илмий фаолиятни молиялаштиришга бўлган йиллик эҳтиёж Академиянинг илмий устувор йўналишлари, йиллик илмий режаси, тасдиқланган ва режалаштирилаётган лойиҳалар ҳамда таркибий бўлинмаларнинг асослантилган таклифлари асосида шакллантирилади.

Таклифда тадқиқотнинг мақсади, кутилаётган натижаси ва ундан фойдаланиш имконияти, бажариш муддати, ижрочилар, зарур ресурслар, харажатлар ҳисоб-китоби ҳамда эҳтимолий молиялаштириш манбаи кўрсатилади. Мавжуд ресурслардан фойдаланиш ёки бошқа ташкилот билан харажатларни биргаликда қоплаш имконияти ҳам ўрганилади.

Илмий марказ таклифнинг илмий асосланганлиги ва Академия асосий фаолият йўналишларига мувофиқлигини баҳолайди. Бухгалтерия ва режа-молия бўлими маблағ манбаи, харажатларнинг асосланганлиги ҳамда молиявий имкониятлар юзасидан ўз ваколатлари доирасида хулоса беради. Ушбу хулосалар асосида таклиф Академия раҳбариятига киритилади.

30. Молиялаштириш бўйича таклифларни кўриб чиқишда тадқиқотнинг долзарблиги, илмий сифати, ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиёти ва таълим учун аҳамияти, бажарилиш имконияти, харажатлар мутаносиблиги ҳамда кутилаётган натижалар инobatга олинади.

Маблағ ажратиш тўғрисидаги қарор ваколатли шахс ёки орган томонидан белгиланган тартибда қабул қилинади. Қарорда молиялаштириш манбаи ва ҳажми, мақсадли йўналиши, ижро учун масъул шахслар, натижаларни тақдим этиш муддати ҳамда ҳисобот шакли белгиланади.

31. Академия номидан миллий ёки халқаро грант танловига ариза беришдан олдин лойиҳа ташаббускори унинг мақсади, иш режаси, сметаси, ҳамкорлар таркиби ва Академия зиммасига юкланадиган мажбуриятлар тўғрисидаги ҳужжатларни Илмий марказга тақдим этади.

Илмий марказ лойиҳанинг Академия устувор йўналишларига мувофиқлигини ва илмий жиҳатдан бажарилиш имкониятини ўрганади. Тегишли тармоқлар смета, ходимлар юкламаси, маълумотлар хавфсизлиги, шартнома шартлари ва бошқа зарур масалалар бўйича хулоса беради.

Академия томонидан молиялаштирилиши, мол-мулкдан фойдаланилиши, ходимларни жалб этиш ёки кейинчалик харажат қилиш мажбуриятини юзага келтириши мумкин бўлган ариза ва ҳужжатлар Академия бошлиғи ёки унинг соҳавий ўринбосарининг келишувисиз тақдим этилмайди.

32. Грант ёки шартнома шартлари келишилаётганда Академиянинг ҳуқуқ ва манфаатлари, жумладан илмий натижаларга бўлган ҳуқуқлар, муаллифлик ва ҳаммуаллифлик, маълумотлардан фойдаланиш, натижаларни эълон қилиш, махфийлик, ҳисобот бериш, харажатларни қоплаш ва лойиҳа тугаганидан кейин сақланиб қоладиган мажбуриятлар аниқ белгиланади.

Қонун билан қўриқланадиган маълумотлардан фойдаланиш, уларни ҳамкорга тақдим этиш ёки хорижий ҳамкорларга тақдим этиш фақат қонунчилик ва Академияда белгиланган рухсат бериш тартибига мувофиқ амалга оширилади. Илмий натижани эълон қилишга оид шартлар Академиянинг қонуний манфаатлари ва тадқиқотчининг ҳуқуқлари ҳисобга олинган ҳолда келишилади.

Академия учун бажарилиши мумкин бўлмаган, молиялаштириш манбаи аниқланмаган ёки ҳуқуқий ва ахборот хавфсизлиги хатарлари мақбул даражага келтирилмаган мажбуриятлар қабул қилинмайди.

33. Ҳар бир молиялаштириладиган лойиҳа бўйича масъул ижрочи белгиланади. У тасдиқланган иш режаси ва сметага мувофиқ ишларни ташкил этади, натижаларни умумлаштиради ҳамда илмий ҳисоботларни белгиланган муддатларда тақдим этади.

Бухгалтерия молиявий операциялар ҳисобини юритади, тегишли таркибий бўлинмалар харидлар, шартномалар ва тўловларни ўз ваколатлари доирасида расмийлаштиради. Илмий марказ ишларнинг мазмунан бажарилиши ва кутилаётган натижаларга эришилишини кузатиб боради.

Товарлар, ишлар ва хизматларни харид қилиш қонунчиликда белгиланган тартибда амалга оширилади. Грант ёки шартнома маблағлари ҳисобидан харид қилишда ҳам қўлланиладиган ҳуқуқий тартиб ва маблағ ажратувчининг қонуний талаблари инобатга олинади.

34. Тасдиқланган смета ёки иш режасини ўзгартириш зарурати юзага келса, масъул ижрочи ўзгартириш сабабини ва унинг лойиҳа натижаларига таъсирини ёзма равишда асослайди. Ўзгартириш молиялаштириш манбаи шартлари ва Академияда белгиланган келишиш тартибига мувофиқ расмийлаштирилганидан кейин амалга оширилади.

Бир хил харажатни турли молиялаштириш манбалари ҳисобидан такроран қоплашга йўл қўйилмайди. Лойиҳа доирасида олинган мол-мулк ва яратилган натижалар тегишли ҳужжатлар асосида ҳисобга олинади.

35. Илмий лойиҳа бўйича ҳисобот иш режасида белгиланган босқичлар ва муддатларда тақдим этилади. У илмий натижалар, бажарилган ишлар, режадан четга чиқиш сабаблари, натижаларнинг таълим ёки амалиётда қўлланиш имконияти ҳамда кейинги вазифалар ҳақидаги маълумотларни қамраб олади.

Молиявий ҳисобот маблағларни ажратиш шартлари, тасдиқланган смета ва бухгалтерия ҳисоби талабларига мувофиқ тузилади. Илмий ва молиявий ҳисоботлар ўзаро солиштирилади, харажат ҳужжатлари

мавжудлиги илмий лойиҳадан кўзланган натижага эришилганини англатмайди.

Якуний натижалар шартнома ёки лойиҳа ҳужжатларида белгиланган мезонлар асосида кўриб чиқилади. Зарур ҳолларда мустақил эксперт хулосаси олинади, камчиликларни бартараф этиш учун асослантирилган муддат белгиланади.

36. Илмий марказ ҳар йили молиялаштирилган лойиҳалар, грант аризалари, жалб этилган маблағлар, эришилган натижалар ва уларнинг таълим ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига қўшган ҳиссаси юзасидан умумлаштирилган таҳлил тайёрлайди.

Таҳлил натижалари кейинги йил илмий режасини шакллантириш, ресурсларни тақсимлаш, истиқболли тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш ва масъул ижрочиларни рағбатлантиришда инобатга олинади. Лойиҳалар фақат жалб этилган маблағ миқдори ёки нашрлар сонига қараб баҳоланмайди, натижаларнинг ишончлилиги, сифати, амалий аҳамияти ва харажатларга мутаносиблиги ҳам ҳисобга олинади.

37. Молиялаштирилган лойиҳа буйруқ ёки шартнома билан расмийлаштирилади.

VIII боб. РАҒБАТЛАНТИРИШ ВА ЭЪТИРОФ ЭТИШ

38. Илмий-тадқиқот фаолияти натижалари тегишлилиги бўйича Бош прокурор ёки Академия бошлиғи томонидан муносиб рағбатлантириб борилади.

39. Рағбатлантириш моддий тўлов ва совринлар, илмий харажатларни молиялаштириш, фахрий эътироф, касбий ривожлантириш, тадбирларда иштирок, устоз-шогирдлик ва бошқа қонуний чораларни қамраб олади.

Моддий рағбатлантириш фақат тасдиқланган смета ва қонуний манба доирасида, илмий натижанинг сифати, шахсий ҳиссасини инобатга олган ҳолда белгиланади.

40. Илмий фаолиятни рағбатлантиришда долзарблик, манбалар ишончлилиги, оригиналлик, академик ҳалоллик, таҳлил сифати, амалий аҳамият ва тасдиқланган самара ҳисобга олинади.

IX боб. КАСБИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА УСТОЗ-ШОГИРДЛИК

41. Илмий ривожланиш эҳтиёжлари шахсий режалар, мониторинг, ўз-ўзини баҳолаш, тегишли тармоқ раҳбари ҳамда Академия бошлиғи ва соҳавий ўринбосарлари фикри асосида ташкил этилади ҳамда йиллик малака ошириш дастурига киритилади.

Малака ошириш тадқиқот методологияси, эмпирик ва статистик усуллар, академик ёзув, чет тили, грантлар, маълумотларни таҳлил қилиш, тадқиқот этикаси, муаллифлик ҳуқуқи ва сунъий интеллектдан масъулиятли фойдаланишни қамраб олади.

42. Академия академик мобилликни танлов ва шаффофлик асосида қўллаб-қувватлайди. Академия ҳисобидан ўқиган ёки стажировка ўтаган иштирокчи натижаларни ҳамкасблар билан бўлишади.

Ёш тадқиқотчига тажрибали устоз ва мураббий бириктирилиши мумкин. Устоз-шогирдлик мақсадлари ва натижалари режада қайд этилади. Манфаатлар тўқнашуви ёки ҳамкорлик самарасиз бўлганда устоз алмаштирилиши мумкин. Илмий мактаблар ва тадқиқот гуруҳлари қўллаб-қувватланади.

X боб. ТАЪЛИМ ОЛУВЧИЛАР ВА ЁШ ТАДҚИҚОТЧИЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ

43. Бакалаврият талабалари, магистратура тингловчилари, докторантлар, мустақил изланувчилар ва бошқа ёш тадқиқотчилар илмий маслаҳат, ресурс, тадбир, танлов ва лойиҳаларда иштирок этиш имконига эга.

Иштирок шакллари таълим босқичи ва тайёргарлик даражасига мувофиқ белгиланади. Илмий раҳбар тавсияси ва тегишли бўлинма розилиги билан республика ёки халқаро лойиҳа ва тадбирларда иштирок этишга йўл қўйилиши мумкин.

44. Битирув ва бошқа тадқиқот ишларининг мавзулари долзарб муаммоларга йўналтирилади, зарур манбалардан фойдаланиш, илмий раҳбарлик, академик ҳалоллик текшируви, тақриз ва ҳимоя тартиби таъминланади.

Докторантлар ва мустақил изланувчилар тасдиқланган шахсий режа бўйича ишлайди ҳамда йилига камида бир марта натижалари бўйича кафедра муҳокамаси ёки “Фан соати”да тақдимот қилади.

45. Ёш тадқиқотчиларнинг қўшма лойиҳаларида вазифалар, муаллифлик, маълумотлардан фойдаланиш, натижаларни нашр қилиш ва низоларни ҳал этиш шартлари олдиндан ёзма келишилади. Таълим олувчини муаллифликдан воз кечишга, бепул ишлашга ёки ҳимояланган маълумотни ошкор қилишга мажбурлашга йўл қўйилмайди.

XI боб. ИДОРАЛАРАРО ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК

46. Академия Бош прокуратура, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва бошқа давлат органлари, илмий-таълим ташкилотлари, таҳлилий марказлар ҳамда бошқа илмий ҳамжамият билан қўшма тадқиқотларни ривожлантиради.

Ҳамкорлик қўшма тадқиқот ва нашрлар, грант консорциумлари, академик алмашинув, стажировка, олимларни таклиф этиш, конференциялар ва илмий инфратузилмадан биргаликда фойдаланишни қамраб олади.

47. Қўшма тадқиқот бошланишидан олдин мақсад, сарф-харажатлар, маълумотлардан фойдаланиш, ахборот хавфсизлиги, интеллектуал мулк, нашр, ҳисобот ва низоларни ҳал этиш шартлари ёзма равишда

белгиланади. Чекланган маълумотлар халқаро алмашинувдан олдин ҳуқуқий ва ахборот хавфсизлиги юзасидан текширувдан ўтказилади.

Ҳамкорлик самарадорлиги имзоланган битимлар сони билан эмас, балки қўшма маҳсулотлар, жалб этилган ресурслар, алмашинувлар, жорий этиш ва компетенциялар ривожига билан баҳоланади.

XII боб. ИЛМИЙ ТАДБИРЛАР ВА МУҲОКАМА МАДАНИЯТИ

48. Кафедралар, марказлар “Фан соати”, илмий семинар, давра суҳбати, конференция, лойиҳа натижалари тақдими ва бошқа илмий тадбирларни йиллик илмий режа асосида ташкил этади. “Фан соати” қоида тариқасида ҳар ойда камида бир марта ташкил этилади.

Илмий тадбир мавзуси Академиянинг устувор илмий йўналишлари, таълим дастурлари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётидаги муаммолар ва тадқиқотчиларнинг таклифларидан келиб чиқиб белгиланади. Тадбир шакли муҳокама қилинадиган масаланинг хусусияти ва кутилаётган натижага мувофиқ танланади.

“Фан соати”да тадқиқот ғоялари, методологияси, оралиқ натижалар, илмий мақолалар ва диссертациялар муҳокама қилиниши, шунингдек ёш тадқиқотчиларга илмий-услубий кўмак кўрсатилиши мумкин.

49. Илмий муҳокамада тадқиқот муаммоси ва мақсади, қўлланилган методлар, манбаларнинг ишончлилиги, тадқиқот чекловлари, илмий янгилик, хулосалар ҳамда натижаларни таълим ёки амалиётга жорий этиш имконияти кўриб чиқилади.

Иштирокчилар ўз фикрларини асосли тарзда баён этади. Ҳар қандай танқид ёки тавсиялар тадқиқот иши ва илмий хулосага қаратилган, илмий маданият ва ишни яхшилашга хизмат қиладиган шаклда билдирилади. Муаллифга саволларга жавоб бериш, билдирилган эътирозларга муносабат билдириш ва ўз нуқтаи назарини асослаш имконияти берилади.

Муҳокама якунида асосий таклиф ва тавсиялар қайд этилади. Улар илмий хулосани мажбуран ўзгартириш талаби сифатида қўлланилмайди.

50. Илмий тадбир давомида шахсни камситиш, хизмат мавқеидан фойдаланиб илмий хулосага босим ўтказиш, манфаатлар тўқнашувини яшириш ёки иштирокчининг фикр билдиришига асоссиз тўсқинлик қилишга йўл қўйилмайди.

Қонун билан қўриқланадиган, хизматда фойдаланиш чекланган ёки шахсга доир маълумотлар фақат улардан фойдаланишга доир талабларга мувофиқ муҳокама қилинади. Зарур ҳолларда тадбирнинг иштирокчилар доираси чекланади ёки маълумотлар шахссизлантирилади.

Нашр этилмаган қўлёзма, маълумот ёки тадқиқот натижасидан муаллифнинг розилигисиз фойдаланишга йўл қўйилмайди. Муҳокамада эшитилган ғояни кейинги ишда қўллашда муаллифнинг ҳиссаси ва тегишли манба ҳалол кўрсатилади.

51. Илмий тадбир ўтказилишидан олдин унинг мақсади, кутилаётган натижаси, дастури, масъул шахси, иштирокчилар доираси

ва зарур ресурслари белгиланади. Тадбир натижаси бўйича масъул бўлинма қисқа ахборот тайёрлайди, унда муҳокама қилинган масалалар, ишлаб чиқилган таклифлар баён этилади.

Тадбирни аудио ёки видео ёзиб олиш, иштирокчилар тасвирини тарқатиш ва материалларни эълон қилишдан олдин иштирокчиларга бу ҳақда маълум қилинади ҳамда шахсга доир маълумотлар, муаллифлик ҳуқуқи ва махфийлик талабларига мувофиқ ҳуқуқий асос таъминланади. Маълумотларни тадбирда намоиш этиш ташкилотчига уларни очиқ эълон қилиш ваколатини беради.

52. Илмий тадбирларда билдирилган амалий таклифлар Илмий марказ томонидан тегишли кафедралар ва манфаатдор бўлинмалар билан бирга ўрганилади. Асосли таклифлар истиқболли мавзулар базасига, илмий лойиҳалар режасига ёки таълим материалларини такомиллаштириш бўйича таклифларга киритилиши мумкин.

Илмий тадбирлар самарадорлиги фақат ўтказилган тадбирлар ва иштирокчилар сони билан баҳоланмайди. Баҳолашда муҳокама сифати, ёш тадқиқотчилар иштироки, шаклланган илмий ҳамкорлик, ишлаб чиқилган таклифлар ҳамда уларнинг кейинги тадқиқот, таълим ёки амалиётда қўлланилиши инобатга олинади.

ХIII бoб. НАТИЖАЛАРНИ ТАЪЛИМ ВА АМАЛИЁТГА ЖОРИЙ ЭТИШ

53. Академиянинг таълим дастурларида тадқиқотга йўналтирилган ёндашув қўлланилади. Кафедралар ва таълим дастурлари учун масъул бўлинмалар долзарб илмий натижалар, ишончли манбалар, тадқиқот методлари ҳамда ҳуқуқни қўллаш амалиётида аниқланган муаммоларни ўқув модуллари, адабиётлар рўйхати, амалий топшириқлар ва кейсларга киритиш бўйича таклифлар тайёрлайди.

Бундай материаллар ўқув мақсадларига мувофиқлиги, илмий ишончилиги, долзарблиги ва таълим олувчиларнинг касбий кўникмаларини ривожлантиришга қўшадиган ҳиссаси бўйича баҳоланади. Ўқув модулларига киритилган ўзгаришлар тегишли тартибда расмийлаштирилади ва уларнинг таълим натижаларига таъсири таҳлил қилиб борилади.

54. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига оид материаллардан таълим ва тадқиқот мақсадларида фақат қонуний асос ҳамда тегишли рухсат мавжуд бўлганда фойдаланилади. Материалларни тақдим этишдан олдин шахсни бевосита ёки билвосита аниқлаш имконини берувчи маълумотлар, шунингдек давлат сири, тергов сири ва қонун билан қўриқланадиган бошқа маълумотлар чиқариб ташланади ёки улардан фойдаланиш белгиланган тартибда чекланади.

Шахсизлантиришнинг ўзи материалдан фойдаланиш учун асос ҳисобланмайди. Кейс ва амалий топшириқларни тайёрлашда материалнинг келиб чиқиши, ундан фойдаланиш доираси ҳамда уни

сақлаш ва тарқатиш шартлари кўриб чиқилади. Шахсга доир маълумотларни қонуний асосларсиз ошкор этишга йўл қўйилмайди.

55. Таълим олувчилар ўз тайёргарлик даражаси ва тадқиқот мавзусига мувофиқ илмий семинарлар, грантлар, конференциялар, маълумотлар таҳлили, нашрлар ва амалий лойиҳаларга жалб этилиши мумкин. Уларнинг иштирок шакли, бажарадиган вазифаси, натижага қўшган ҳиссаси ва илмий раҳбарлик тартиби олдиндан аниқ белгиланади.

Илмий раҳбарни танлашда унинг мавзу бўйича компетенцияси, илмий ва амалий тажрибаси, жорий юкламаси ҳамда манфаатлар тўқнашуви мавжудлиги ҳисобга олинади. Илмий раҳбар тадқиқот усуллари танлаш, манбалар билан ишлаш, этик талабларга риоя қилиш ва натижаларни тақдим этишда услубий кўмак кўрсатади. Таълим олувчининг ҳақиқий илмий ҳиссаси нашр ва лойиҳа ҳужжатларида тўғри акс эттирилади.

56. Илмий натижани таълим жараёнига ёки ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиётига жорий этиш тегишли ташкилот ёхуд таркибий бўлинма томонидан қабул қилинган норматив-ҳуқуқий таклиф, таҳлилий маълумотнома, услубий қўлланма, янгиланган ўқув модули, маълумотлар базаси, рақамли восита, пилот лойиҳа ёки бошқа текшириладиган далил билан тасдиқланади.

Далилда айнан қайси илмий натижа, ким томонидан, қачон ва қандай мақсадда қўллангани кўрсатилади. Натижани фақат тақдим этиш, муҳокамага юбориш ёки жорий этиш ҳақида таклиф билдириш уни амалда жорий этилган деб ҳисоблаш учун етарли бўлмайди. Илмий ишланмалардан фойдаланиш шаклига қараб интеллектуал мулкка оид ҳуқуқлар ва шартнома талаблари ҳам ҳисобга олинади.

57. Илмий натижани жорий этишнинг ҳар бир ҳолати Илмий марказ юритадиган реестрда қайд этилади. Реестрда натижанинг номи, муаллифлари, қўллаган ташкилот ёки бўлинма, жорий этиш шакли, санаси, тасдиқловчи ҳужжати ва амалий натижаси кўрсатилади.

XIV боб. НАШРЛАР ВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК

58. Илмий марказ Академиянинг илмий нашрлари ва конференция материаллари тўпламларини тайёрлашни мувофиқлаштиради, муаллифларга қўлёзмаларни расмийлаштириш ва нашрга тақдим этиш талаблари бўйича услубий кўмак беради ҳамда белгиланган тартибда тақризлашни ташкил этади.

Нашрга тақдим этилган материаллар мавзуга мувофиқлиги, илмий савияси, манбаларнинг тўғри кўрсатилгани, академик ҳалоллик ва қонун билан қўриқладиган маълумотларга оид талабларга риоя этилгани жиҳатидан кўриб чиқилади. Тақризчининг манфаатлар тўқнашуви мавжуд бўлса, у тегишли қўлёзмани баҳолашда иштирок этмайди. Нашр этиш тўғрисидаги қарор тақриз натижалари ва нашрнинг тасдиқланган талаблари асосида қабул қилинади.

59. Монография, дарслик, ўқув ва амалий қўлланмаларни тайёрлаш кафедралар ва бошқа таркибий бўлинмаларнинг илмий иш режаларига киритилиши мумкин.

Академия тадқиқотчилар учун академик ёзув, илмий манбаларни излаш, халқаро илмий базалардан фойдаланиш, ORCID ва DOI, иқтибос келтириш, муаллифлик ҳуқуқи, лицензиялаш ҳамда нашр этиш этикаси бўйича ўқув ва маслаҳат тадбирларини ташкил этади. Бундай кўмак нашрнинг сифатини ошириш ва муаллифларнинг мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган бўлади.

60. Илмий асар муаллифлиги тадқиқот ғояси, методологияси, маълумотларни таҳлил қилиш, матнни ёзиш ёки унинг илмий мазмунини қайта ишлашга қўшилган интеллектуал ҳиссага кўра аниқланади. Фақат маъмурий раҳбарлик қилиш, молиялаштириш ёки техник ёрдам кўрсатиш муаллифлик учун асос бўлмайди, бундай ҳисса мақбул шаклда эътироф этилади.

Муаллифлар нашрга тақдим этишдан олдин ўз ҳиссаларини келишиб олади. Молиялаштириш манбалари, манфаатлар тўқнашуви, тадқиқот маълумотларидан фойдаланиш ҳамда сунъий интеллект воситаларидан фойдаланиш нашр талаблари ва Академиянинг тегишли қоидаларига мувофиқ ошкор этилади.

61. Нашр этилган ишда жиддий хато, ишончсиз маълумот, манбага оид камчилик ёки муаллифлик низоси аниқланса, муаллиф бу ҳақда Илмий марказ ва тегишли таҳририятни кечиктирмасдан хабардор қилади. Муаллиф ва таҳририят ҳолатнинг хусусиятига қараб тузатиш киритиш, изоҳ эълон қилиш ёки нашрни қайтариб олиш масаласини ўз ваколатлари доирасида кўриб чиқади.

Академияга тегишли бўлмаган нашрни қайтариб олиш тўғрисида якуний қарор ўша нашрнинг ваколатли таҳририяти ёки ношири томонидан қабул қилинади. Академия эса ўз нашрлари ва ички реестрларида тегишли маълумотларни белгиланган тартибда янгилайди. Ҳолатни кўриб чиқишда муаллифга тушунтириш бериш имконияти яратилади.

62. Илмий натижалар қонунчилик, шартнома, лицензия, муаллифлик ҳуқуқи ва маълумотлардан фойдаланиш режими рухсат берган даражада очиқ фойдаланиш учун эълон қилинади ёки Академиянинг расмий веб-сайтига жойлаштирилади. Жойлаштиришдан олдин маълумотлар, учинчи шахслар ҳуқуқлари ва нашриёт шартлари текширилади.

Илмий натижаларга бўлган шахсий номулкӣ ва мулкӣ ҳуқуқлар, улардан Академия ҳамда ҳамкорлар томонидан фойдаланиш шартлари натижа учинчи шахсга берилгунга ёки оммага эълон қилингунга қадар қонунчилик ва шартнома асосида аниқ белгиланади. Нашрнинг очиқ бўлиши ундаги маълумотлар, дастурий воситалар ёки бошқа интеллектуал мулк объектларидан чекловсиз фойдаланишга тўғридан-

тўғри рухсат бермайди. Илмий ахборотдан фойдаланишда қонун билан қўриқладиган маълумотларга оид чекловлар сақланади.

XV боб. АХБОРОТ ВА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТДАН ФОЙДАЛАНИШ

63. Ахборот-ресурс маркази Академиянинг таълим ва илмий эҳтиёжларидан келиб чиқиб, миллий ва хорижий ҳуқуқий, илмий ҳамда таҳлилий ресурсларни тўплайди, тизимлаштиради, сақлайди ва улардан фойдаланишни ташкил этади.

Ресурсларни танлашда уларнинг ишончилиги, долзарблиги, тадқиқот йўналишларига мувофиқлиги ва фойдаланиш шартлари ҳисобга олинади. Ахборот-ресурс маркази тадқиқотчиларга манбаларни излаш, улардан қонуний фойдаланиш ва иқтибос келтириш бўйича кўмак кўрсатади.

Босма материалларни рақамлаштириш, электрон нусхаларни сақлаш ёки тарқатиш муаллифлик ҳуқуқи, лицензия ва шартнома шартларига мувофиқ амалга оширилади.

64. Илмий марказ илмий-академик профиллар, истиқболли мавзулар, илмий лойиҳалар, қўллаб-қувватлашга оид аризалар ва қарорлар, нашрлар ҳамда натижаларнинг таълим ва амалиётга жорий этилиши ҳақидаги ягона рақамли реестрни юритади.

Реестрга киритиладиган маълумотлар таркиби, уларни тақдим этиш ва янгилаш учун масъул шахслар Академиянинг ички тартибида белгиланади. Илмий марказ маълумотларнинг тўлиқлиги ва уларни тасдиқловчи манбалар билан боғланишини таъминлайди. Реестрнинг техник ишлаши, захира нусхаланиши ва ахборот хавфсизлиги ахборот технологиялари ҳамда ахборот хавфсизлиги учун масъул тармоқ томонидан таъминланади.

65. Тадқиқот маълумотлари уларнинг ҳуқуқий мақоми ва хавф даражасига мувофиқ Академия томонидан ҳимояланган муҳитда сақланади. Тадқиқот бошланишидан олдин маълумотлар манбаи, уларга кириш ҳуқуқи, сақлаш жойи, фойдаланиш муддати ва масъул шахс белгиланади.

Шахсга доир, хизматда фойдаланиш чекланган ва қонун билан қўриқладиган бошқа маълумотларни булутли технологияларга, рухсат этилмаган қурилмаларга ёки ташқи тизимларга кўчириш тақиқланади. Маълумотларни ҳамкорларга бериш, эълон қилиш ёки тадқиқотда қайта ишлатиш учун алоҳида ҳуқуқий асос ва тегишли рухсатномалар текширилади.

66. Сунъий интеллект воситалари илмий манбаларни излаш, матнни таҳрир қилиш, маълумотларни таҳлил қилиш ёки бошқа ёрдамчи вазифалар учун қонунчилик ва Академиянинг тасдиқланган қоидалари доирасида қўлланилади.

Шахсга доир, хизматда фойдаланиш учун ёки қонун билан қўриқладиган маълумотлар рухсат этилмаган ташқи сунъий интеллект

тизимларига киритилмайди. Воситадан фойдаланишдан олдин маълумотларни сақлаш ва қайта ишлаш шартлари ҳамда ундан фойдаланишга рухсат мавжудлиги текширилади.

Тадқиқот натижасини шакллантиришга таъсир қилган сунъий интеллектдан фойдаланилгани ошкор этилади. Унинг ёрдамида олинган фактлар, иқтибослар, манбалар, ҳисоб-китоблар ва хулосалар тадқиқотчи томонидан мустақил равишда қайтадан текширилади.

67. Сунъий интеллект воситаси илмий асар муаллифи, илмий раҳбар, тақризчи ёки лойиҳа учун масъул ижрочи сифатида кўрсатилмайди. Унинг тавсияси молиялаштириш, рағбатлантириш, муаллифлик, академик ҳалоллик ёки қоидабузарлик фактлари қайд этилиши учун якуний қарор ҳисобланмайди.

Бундай қарор тегишли ваколатли шахс ёки орган томонидан текшириладиган маълумотлар асосида қабул қилинади. Қарор қабул қилувчи шахс сунъий интеллект натижасидаги хатолик ёки асоссиз хулосалар эҳтимолини баҳолайди ҳамда қарорни асослантиради.

XVI бoб. МОНИТОРИНГ ВА САМАРАДОРЛИКНИ БАҲОЛАШ

68. Мазкур Сиёсатнинг амалга оширилиши Академия бошлиғининг соҳавий ўринбосари раҳбарлигида ҳар бир таркибий тармоқ томонидан ваколати ҳамда фаолият йўналиши доирасида мониторинг қилиб борилади.

Ҳар бир илмий йўналиш, лойиҳа ва қўллаб-қувватлаш чораси бўйича масъул ижрочи, кутилаётган натижа, уни тасдиқловчи далил, бажариш муддати ва ҳисобот тақдим этиш тартиби йиллик илмий режада белгиланади. Илмий марказ мониторинг маълумотларини умумлаштиради, таркибий бўлинмалар эса ўз фаолиятига оид маълумотларнинг тўғрилиги ва ўз вақтида тақдим этилишини таъминлайди.

Индивидуал илмий-академик режа тадқиқотчи ва тегишли бўлинма раҳбари иштирокида ярим йилда камида бир марта кўриб чиқилади. Ўқув йили якунида эришилган натижалар, режадан четга чиқиш сабаблари, тадқиқотга тўсқинлик қилган ҳолатлар ва кейинги давр учун қўллаб-қувватлаш эҳтиёжлари бўйича якуний баҳолаш ўтказилади.

69. Илмий фаолиятни якуний баҳолашда натижанинг ишончлилиги, илмий янгилиги ва ўзига ҳослиги, тадқиқот этикаси ҳамда академик ҳалоллик талабларига риоя этилгани, таълим жараёни ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш амалиёти учун аҳамияти ҳисобга олинади.

Шунингдек, тадқиқотчининг жамоавий лойиҳадаги ҳақиқий ҳиссаси, илмий раҳбарлик, ҳамкорлик ва ёш тадқиқотчиларни қўллаб-қувватлаш фаолияти, касбий ривожланиши ҳамда ажратилган ресурслардан мақсадли фойдаланиши баҳоланади. Баҳолаш мезонлари ва уларни тасдиқловчи маълумотлар иштирокчиларга олдиндан маълум қилинади.

Манфаатлар тўқнашуви мавжуд шахс тегишли натижани баҳолашда иштирок этмайди.

70. Академия даражасидаги мониторинг илмий-академик профиллар ва шахсий режаларнинг юритилиши, илмий лойиҳалар ва грантлар, нашрлар, диссертациялар, таълим олувчилар иштироки, илмий ҳамкорлик, натижаларнинг таълим ва амалиётга жорий этилиши ҳамда қўллаб-қувватлашга оид аризаларни қамраб олади.

Мониторинг Илмий марказ томонидан ишлаб чиқилиб, белгиланган тартибда тасдиқланадиган самарадорлик кўрсаткичлари жадвали асосида юритилади.

71. Нашрлар, тадбирлар, грант аризалари ёки илмий янгиликни амалиётга жорий этиш ҳужжатлари сони илмий фаолият сифатини ифодалашнинг ягона мезони ҳисобланмайди. Микдорий кўрсаткичлар тадқиқотчини рағбатлантириш ёки қўллаб-қувватлашни рад этиш ёхуд унга нисбатан салбий хулоса шаклланиши учун асос сифатида қўлланилмайди.

72. Сиёсатнинг амалга оширилиши юзасидан йиғма ҳисоботда режалар ижроси, илмий натижалар сифати, ажратилган маблағлардан фойдаланиш бўйича тегишли тармоқлар тақдим этган маълумотлар, натижаларнинг амалиётга жорий этилиши, аниқланган тўсиқлар ва кейинги йил учун таклифлар акс эттирилади.

Ҳисоботни тайёрлашда профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, докторантларнинг фикрлари ўрганилади. Йиғма ҳисобот Академия бошлиғининг соҳавий ўринбосари орқали кўриб чиқиш учун Академия Кенгашига киритилади.

Ҳисоботни кўриб чиқиш натижасига кўра қабул қилинган чоратадбирлар бўйича масъул ижрочи, бажариш муддати ва натижани тасдиқловчи кўрсаткичлар белгиланади. Уларнинг ижроси кейинги мониторинг давомида кўриб чиқилади, олинган хулосалар эса навбатдаги йиллик илмий режа ва қўллаб-қувватлаш чораларини шакллантиришда инобатга олинади.

XVII боб. ЯКУНИЙ ҚОИДАЛАР

73. Мазкур Сиёсат тасдиқланган кундан эътиборан кучга киради.

74. Сиёсат Академиянинг расмий веб-сайти ва ички ахборот тизимида жойлаштирилади. Очиқ эълон қилинадиган саҳифада ҳужжатнинг амал қилиш ҳолати, тасдиқланган ва охириги янгиланган санаси, масъул тармоқнинг алоқа маълумотлари кўрсатилади. Ҳужжатдан фойдаланиш имконияти чекланган шахслар учун қулай форматда тақдим этилади.

75. Сиёсатнинг давлат тилида тасдиқланган матни асосий ҳисобланади. Рус ва инглиз тилларидаги таржималар тайёрланиши ва расмий веб-сайтта жойлаштирилиши мумкин. Таржималар мазмунида тафовут юзага келганда давлат тилидаги тасдиқланган матн қўлланилади.

76. Илмий марказ Сиёсатнинг амалга оширилиши натижаларини ҳар йили таҳлил қилади. Таҳлилда йиллик илмий режа ижроси, тадқиқотчиларга кўрсатилган қўллаб-қувватлаш, рағбатлантириш чоралари, илмий натижалар сифати, уларнинг таълим ва амалиётга жорий этилиши ҳамда мониторингда аниқланган муаммолар акс эттирилади.

Таҳлил натижалари асосида кейинги йил учун устувор вазифалар, мақсадли кўрсаткичлар, зарур ресурслар бўйича таклифлар Академия бошлиғининг соҳавий ўринбосарига киритилади.

77. Сиёсат ҳар уч йилда камида бир марта тўлиқ қайта кўриб чиқилади. Қонунчилик, Академия вазифалари ёки тузилмаси, молиялаштириш, тадқиқот этикаси, маълумотлар хавфсизлиги ёхуд сунъий интеллектдан фойдаланишга оид талаблар ўзгарганда, шунингдек мониторинг жиддий камчиликларни кўрсатганда навбатдан ташқари қайта кўриб чиқилади.

Қайта кўриб чиқишда профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, докторантлар, таълим олувчиларнинг таклифлари ўрганилади. Илмий марказ уларни умумлаштириб, тегишли таркибий тармоқлар билан келишилган ўзгартиришлар лойиҳасини белгиланган тартибда киритади.